

Hacda vekâlet

Ersin AYDIN: “Vekâleten hac nedir? Vekaleten hacca gitmenin herhangi bir şartı var mıdır? Siz vekâleten hacca gitmiş olsanız ibadetlerinizde ve duâlarınızda nasıl davranırdınız? Vekil giden hacılara ücret verilir mi? Verilirse almak doğru mudur?” İçel/Anamur’dan Ahmet YILDIRIM: “Vekâleten hacca giden duâ ve ibâdetlerinde nasıl niyet eder, nasıl amel eder? Vekâleten hacca gidene para verilir mi?”

Haccı ihmal etmemek lâzımdır. Üzerine hac farz olan Müslüman, eğer kendisi bu ibâdeti yapmaya güç yetiremiyorsa, kendisi yerine güvendiği bir Müslümanı vekil olarak hacca göndermelidir. Zira haccı ihmal etmek Bedüzzaman’ın ifadesiyle İlâhî musibeti değil; ilâhî gazap ve kahrı celbediyor. Cezası da “günahların artması” şeklinde tecellî ediyor.¹

Zekât, kurban, sadaka gibi sırf mal ile yapılan ibâdetlerde “vekâlet” câiz olduğu gibi; hem bedenlen, hem de mal ile yapılan hac ibâdetinde de “vekâlet” câizdir. Ancak hacda vekâletin câiz olması için, hac yükümlüsünün haccı edâ etmekten bizzat âciz olması gerekir. Aksi takdirde, hac yapmaya muktedir olan bir kimsenin, kendisi yerine başkasını hacca göndermesi câiz değildir.

Aşırı yaşlılık, devamlı veya yatalak halinde hastalık, ölüm, kadınlar için birlikte yolculuk yapacak mahremlerinin bulunmayışı gibi sebepler, hac yükümlüsünün bu ibadeti bizzat kendilerinin eda etmesini mümkün kılmayan sebeplerdir. Bu durumda hac yükümlüsü, güvendiği bir başkasını kendisi yerine hacca gönderir.

Veda haccı esnasında Has’am kabilesinden genç bir kadın Resûlullah’a (asm) gelerek:

“Ya Resûlallah! Allah’ın hac hususundaki farz emri babama çok yaşlı iken erişti. Deve üzerinde bile duracak halde değildir. Onun yerine vekâleten hac edebilir miyim?” diye sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm):

“Evet! Vekâleten hac edebilirsin!” buyurdu.2

İbn-i Abbas anlatıyor: Bir kadın hacca gitmeyi adamıştı, ama ömrü vefa etmedi, haccını edâ edemedi. Kadının kardeşi Resûlullah’a (asm) gelerek ne yapması gerektiğini sordu.

Resûl-i Ekrem Efendimiz (asm):

“Ölen kardeşinin borcu olsaydı öder miydin?” diye sordu.

Adam:

“Evet ya Resûlallah!” deyince, Allah Resûlü (asm):

“O halde Allah’a karşı olan borcunu da öde! Çünkü o ödenmeye daha çok lâyıktır” buyurdu.3

Vekil olarak hacca gidecek kimse, hac yapmaya ehil olmalı ve bizzat kendisini gönderen yükümlü için niyet ederek haccetmelidir. Yükümlü de, vekil de Müslüman, âkıl ve bâliğ ve hac işlerini anlayarak yapabilecek kimseler olmalıdır.

Vekil ihrama girerken sadece kendisini gönderen kişi için niyet eder. Vekil bu esnada kendisi için de niyet ederse, kendisi adına haccetmiş olur. Bu durumda vekâleten hac yapmamış olacağından, aldığı parayı iâde etmesi gerekir.

Vekillik için ücret şart koşulmaz. Çünkü bu bir ibadettir ve Allah rızâsı için yapılmalıdır. Hac masraflarında kullanmak üzere kendisine verilen parayı israf etmeden ve çok da kısımadan, normal şekilde kullanır. Dönüşte artan parayı iade eder. Vekil gönderen kişinin bu parayı almayıp, vekilin varsa iş kaybını da hesaba katarak vekile hediye bırakmasında ise bir sakınca yoktur.

Kendisine hac farz olduğu halde haccetmeden vefat edenler, hiç olmazsa kendisi yerine vekil olarak haccedilmesini vasiyet etmiş olmalıdır. Bu durumda mirasçıları, bıraktıkları mirasın üçte birinden masraflarını karşılayarak onun yerine vekâleten hacca gitmeli veya emîn bir kimseyi göndermelidirler. Vasiyet etmemiş olsa bile, haccını eda etmemiş hac yükümlüsü adına mirasçıları hacceder veya ettirirlerse, yükümlünün hac borcu ödenmiş olur. Şâfiî Mezhebine göre, mirasçıları onun adına bu farîzayı yerine getirmekle yükümlüdürler.

Vekil olarak gitmek ayrı, haccının sevabını başkasına bağışlamak ayrıdır. Bağışlama, vekil olmak gibi değildir. Kendi parasıyla haccedip sevabını başkasına bağışlayan kişi, ancak kendisi için haccetmiş olur. Nitekim, yapılan bir ibâdetin sevabı, okunan

bir Kur'ân'ın veya virdin feyzi, yapılan bir hayır ve hasenatın hayrı başkasına bağışlanabilir ve bağışlanan kimse de bundan mânevî olarak eksiksiz istifâde eder.⁴ Fakat kişi yaptığı haccın sevabını başkasına bağışlasa bile, bu hac ile sadece kendisi üzerinden hac borcu kalkmış olur; bağışlama yaptığı kimsenin üzerinden varsa hac borcu kalkmış olmaz.

Kendisine hac farz olduğu halde iyileşme ümidi olmayan ağır hastalar, kendileri yerine vekil gönderirler. Vekil, hac sahibi tarafından bizzat görevlendirilerek hacca vekâleten gider. Vekilin Müslüman, akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış olması şarttır. Vekilin kendisinin zengin veya fakîr olması önemli değildir.

Vekilin daha önceden hac yapmış birisi olması efdal ise de, bu Hanefîlerde şart değildir. Fakat Şâfiî ve Hanbelîlere göre vekilin daha önceden hac yapmış olması gerekir.

Vekil, kendisini gönderen kişi adına niyetini, ihrama girerken yapar. Bu esnada kendisi için niyet yapmaz; sadece kendisini vekil olarak gönderen kişi için niyet yapar.

Vekil olan kişi, haccı bizzat kendisi yapar. Tutuklanma, hastalık vs. sebeplerle bizzat hacca gitme imkânı bulamayan kişi, başkası yerine vekil olamaz, aldığı vekillik görevini başkasına da devredemez. Bu durumda vekillik görevini hac sahibine iâde eder. Eğer hac sahibi kendisine yetki vermişse, bu yetki ile emin bulduğu birisini hac sahibi adına vekil olarak görevlendirebilir.

Vekil kişi, hacda hac sahibinin isteklerine uyar, hac sahibinin istediği haccı yapar. Hac sahibi ifrad haccı istemişse, vekil ifrad haccı yapar. Hac sahibi temettu haccı istemişse vekil temettu haccı yapar. Hac sahibi kıran haccı istemişse, vekil kıran haccı yapar. Eğer hac sahibi ifrad, temettu ve kıran haclarından birini belirtmeksizin sadece "hac yapılmasını" istemişse, hac sahibinin ifrad haccını istediği kabul edilir ve ifrad haccı yapılır.

Eğer hac sahibi vekile "Dilediğini yap" gibi bir ifâdeyle bu hac çeşitlerinden dilediğini yapma konusunda vekile yetki vermiş ve tercih yapma hakkı tanımışsa, vekil dilediği haccı hac sahibi adına niyetlenerek yapar.

Vekil kişi kendisi adına umre yapabilir. Fakat kendisi için yapacağı umreyi, kendisini vekil kılan kişi adına hac menâsikini, yani hac şartlarını tamamlamadıkça yapamaz.

Vekil eğer haccı bozarsa aldığı parayı iâde eder. Hac esnasında kendi isteğiyle bir hac cinâyeti işlerse, cezâsını kendisi öder.

Dipnotlar:

1- Bedüzzaman, Sünûhât, s. 54

2- Sahih-i Buharî, Hac, c. 6, s. 52; Nesâî, c. 5, s. 147

3- Nesâî, Menâsik'ül-Hac, c. 5, s. 146

4- Bedüzzaman, Şuâlar, s. 589.